

**Een boek over
persoonlijk meesterschap
van leraren**

Tonnis Bolks & Ingrid Paalman

WIE BEN JE?

WIE WIL JE
ZIJN ALS
LERAAR?

GEEF JEZELF
ALS LERENDE
EEN STEM

INHOUD

VOORWOORD	15
INLEIDING	20
VOOR JE VERDER LEEST	26
1. PERSOONLIJK MEESTERSCHAP	30
Beeld van persoonlijk meesterschap	40
Werken vanuit een positieve grondhouding	43
Verantwoorden van handelen.....	47
Omgaan met spanningen en dilemma's.....	49
Zelfsturend leren	51
Ontwikkelen van visie	53
Fungeren als cultuurdrager	55
Reflectie en onderzoekende houding	57
Persoonlijk meesterschap verkennen	58
2. LUISTEREN	64
Luisteren is actief.....	65
Luisteren naar jezelf.....	69
Luisteren en begrijpen.....	73
Nieuwsgierigheid en verwondering.....	75
Luisteren zorgt voor verbinding.....	79
Niveaus van luisteren.....	82
Goede vragen stellen.....	84
Stil zijn en ruimte bieden.....	91
Lef om te luisteren.....	93

3. LEREN	94
Leren; wat is dat?	97
Dimensies van leren.....	99
Leren en kennen vanuit het luisteren.....	103
Leren in verbinding.....	105
Leren is veranderen	107
Leren is holistisch van karakter.....	113
Spelend leren.....	115
Betekenisvol leren.....	117
Levenswaardig leren.....	119
Wat heb je geleerd over leren?.....	120
4. LEIDEN	122
Doelbewustzijn.....	125
Vertrouwen.....	127
Je visie (model).....	131
De gezamenlijke visie (model-leren).....	133
Leren uitvoeren (meanderen).....	135
Creëren en uitdagen (maken).....	137
Waarderen van inzet (moed).....	141
Stem van de lerende – aspiratiemodel.....	144
5. HET HART	152
Werken vanuit je hart.....	155
Het hart raken.....	157
Hart voor leerlingen.....	159
Geliefd!.....	161
Ontwikkeling vanuit je hart.....	163
Hoe ontwikkel je je persoonlijk meesterschap	163
Maak jouw stem zichtbaar.....	168
NOTITIES	172
WAARDEVOLLE BRONNEN	186
COLOFON	190

VOORWOORD

In dit boek ligt een verlangen van ons om elke leraar (en dan bedoelen we ook de aanstaande leraar) zichzelf te laten ontdekken in zijn of haar kwaliteiten, zodat deze leraar elke dag zijn eigen unieke kleur mag laten zien als professional. Het liefst zouden we elke leraar even 'door elkaar willen schudden' en roepen: 'Hé, weet je wel hoe belangrijk jij bent?'

We hebben een droom dat het leren met kinderen en jongeren gekenmerkt wordt door enthousiasme, liefde en een luisterende houding. Daarbij is het voor ons vanzelfsprekend dat je als student of als leraar onderzoekend bent en dat je mooie inhouden met kinderen en jongeren wilt delen, verkennen en ontwikkelen. Een lerende leraar die samen met lerenden op weg is en onderweg luistert, leert en de lerenden leidt of leiding laat nemen op die weg. Een leraar die het zichzelf ook gunt om te 'verstillen' en vanuit gedachten, ervaringen en handelingen te leren in die stilte. Een leraar die, zoals een leerling uit een van onze onderzoeken (Bolks, 2019) opmerkte, door heeft dat "het belangrijk is dat je een momentje, of twee momentjes op de dag kan hebben dat je gewoon effe..., dat je gaat werken en je zit effe woehh..., dat je dan naar buiten kan gaan en effe rustig kan worden."

Dat gevoel hebben van woeeh! Misschien wel even heel voorzichtig, langzaam je armen wijd open zetten en draaien om te leven in het leren en te leren in het leven.

LUKT HET JE ALS LERAAR OM NAAR JEZELF TE LUISTEREN?

LUKT HET OM TE LUISTEREN NAAR WAT DE OMGEVING JE BIEDT?

LUKT HET OM TE LUISTEREN VOORBIJ HET GELUID VAN ALLE DAG?

LUKT HET OM TE LEREN WAT LEERLINGEN JE PROBEREN TE VERTELLEN?

Dit boek is een uitnodiging om luisteren de basis te laten zijn voor jouw persoonlijke, professionele ontwikkeling in de praktijk. Dat luisteren gaat vervolgens gepaard met leren over..., leren van..., waarbij jouw persoonlijk meesterschap belangrijk wordt.

Persoonlijk meesterschap dat in verbinding staat met gemeenschappelijk meesterschap; leren doe je immers nooit alleen. Je staat als lerende voortdurend in verbinding met de omgeving. We geloven dat we in die gemeenschappelijkheid

een mooie opdracht hebben om vanuit verbondenheid kinderen en jongeren te gunnen om 'in de wereld te komen'.

Dit boek wil je uitnodigen om in de wereld te komen door middel van het stellen van vragen aan jezelf als (aankomend) persoonlijke professional in de praktijk van leren. Je vindt in dit boek vragen, heel veel vragen. Vragen die je uitnodigen om te denken, om over te praten, te tekenen, te zingen... Vragen met daaraan verbonden gedachten vanuit literatuur, ervaringen en andere waardevolle bronnen. Om je te inspireren.

Elk hoofdstuk start met een beeld van vogels, vliegend in de lucht. Gevoel van vrijheid en verbondenheid in de vlucht met anderen. Deze beelden zag ik, Ingrid, voor het eerst via een online tour door het atelier van Tonnis. De beelden laten ruimte voor verwondering, nadenken, stilte en vooruitgang. Precies die beelden kunnen je helpen in je groei als persoon en als professional in de praktijk.

Een boek als dit is nooit 'af'. Met het schrijven zijn er alweer heel veel nieuwe ideeën ontstaan. Dit boek is een onderdeel van onze weg om vanuit het lectoraat Goede Onderwijspraktijken een bijdrage te leveren aan de stem van de lerende persoonlijke professional in de praktijk. Met als doel dat het handelen zich voortdurend blijft ontwikkelen in de lerende omgeving.

Tonnis Ingrid

WAT ZIJN MIJN TALENTEN?

ONTDEK

WAT ZIJN MIJN PERSOONLIJKE
KWALITEITEN?

DE WAAARDE

IK BEN...

WIE BEN IK ALS LERAAR??

VAN JEZELF

Dit boek wil je uitdagen om de ontmoeting met jezelf aan te gaan. Gebruik het boek als personal journal. De gele en donkere pagina's in het boek nodigen uit om zelf aan de slag te gaan. Veel plezier!

INLEIDING

Het boek wil je – als (aanstaand) leraar – helpen om je persoonlijk meesterschap te ontwikkelen. Daarmee bedoelen we dat je ontdekt wie je als persoon bent in je leraar-zijn. Dat begint met het ontdekken van wie je bent als (lerende) persoon, het ontdekken van je eigen stem. Daarbij gaat het om je eigen waarden, je identiteit, je overtuigingen en hoe je dat laat zien in de praktijk van het (laten) leren.

Voor de ontmoeting met jezelf zijn de volgende vragen belangrijk:

WIE BEN JE?

WIE WIL JE ZIJN ALS LERAAR?

**HOE HANDEL JE IN DE PRAKTIJK
VOOR GOED ONDERWIJS?**

Bij persoonlijk meesterschap draait het om wat je als persoon al in huis hebt, je ervaringen, je talenten en je persoonlijke kwaliteiten en hoe je dat alles kunt inzetten en ontwikkelen. Die ontwikkeling moet leiden tot een professional die vanuit een sterke identiteit het beroep en het vak van leraar vormgeeft. Uiteindelijk gaat het erom dat je vanuit je eigen passie werkt aan de ontwikkeling van de leerlingen in jouw groep of klas.

Persoonlijk meesterschap ontdek je door te praten, te lezen, te luisteren, te tekenen en door te leren van verschillende bronnen en daarbij te ontdekken wat die bronnen voor jou betekenen.

Murray (2019) schrijft: *“We must look deep inside ourselves and discover who we are before we can impact anything outside ourselves and, ultimately, who our students will become.”* Hij zegt daarmee dat je eigenlijk pas een ander goed kunt begeleiden in het leren als je jezelf kent. Hoe je dit aanpakt? Daar gaat dit boek over! De inhoud gaat over jou als persoon en professional in de praktijk van alledag. Antwoorden op de hierboven gestelde vragen kun je ontdekken door goed te luisteren naar jezelf en naar mensen en dingen (de natuur bijvoorbeeld) om je heen, door te leren van alles wat je ziet en hoort en vervolgens in actie te komen, door leiderschap te tonen. Deze aspecten (luisteren, leren en leiden) komen in aparte hoofdstukken in dit boek naar voren.

Wat drijft jou? Dat is een essentiële vraag. Wij worden gedreven door vraagstukken rondom leren. Wat deze drive inhoudt en hoe we deze vraag beantwoorden, wordt in stappen uitgelegd in dit boek. Voor ons heeft leren altijd te maken met onzekerheid, het stellen van vragen en het kunnen wisselen van perspectief. Leren is voor ons holistisch: het gaat om hoofd, hart en handen en het heeft altijd betrekking op betekenisvolle inhouden. Uiteindelijk leidt leren altijd tot verandering. Het gaat in dit boek om je groei als **persoon** en als **professional** in de **praktijk**.

Elk mens, elke leerling wil als **persoon** gezien en gehoord worden. Dat geldt ook voor jou. Hoe wil jij het liefst gezien worden? Wat vind jij fijn om te horen? Wat waardeer je in jezelf? Waar ben je blij mee van jezelf? Waar maakt een ander jou blij mee? Deze vragen hebben te maken met de groei van jou als mens. In de eerste plaats richt de ontwikkeling van een leraar zich op het kennen van zichzelf.

Hoe luister je naar dat wat je ziet van jezelf? Welke ervaringen hebben jou gevormd? Wie heeft jou gezien? Welke dromen en doelen heb je voor jezelf geformuleerd? Allemaal belangrijke vragen om over na te denken. Als mens, als persoon heb je gekozen voor een bepaalde professie. In dit geval heb je gekozen om leraar te zijn (of te worden). Als leraar ben je een **professional**. Een professional kenmerkt zich doordat hij of zij persoonlijk meesterschap uitstraalt in doen en laten.

Ruijters et al. (2018) spreken over een nauwe verbinding die je maakt tussen wie je bent als persoon, wat je doet als professional en binnen welke context je je werk doet. Dat vraagt om het ontdekken wat jou onvervreemdbaar je kleur geeft. Deze kleur ontdek je mede door te werken vanuit je persoonlijk meesterschap en door te weten hoe je werkt in de **praktijk**. Daar laat je zien wie je bent als leraar en hoe je wilt handelen voor goed onderwijs. In de praktijk laat je je stem horen. Dan zijn er drie aspecten van belang: eigenwaarde, betrokkenheid en doelbewustzijn.

Jouw stem wordt daadwerkelijk gehoord als je er letterlijk en figuurlijk mag ‘zijn’. Dan ervaar je eigenwaarde. Dan ziet iemand jou staan, is er aandacht voor je doen en laten, en word je gewaardeerd om wie je bent en niet alleen om wat je doet of wat je presteert. Dan weet je dat je verbonden bent met de ander en met jezelf.

Naast eigenwaarde is betrokkenheid een belangrijk aspect om te kunnen groeien als professional, maar ook als lerende. Als je als mens betrokken bent, is er sprake van intrinsieke motivatie, omdat je daadwerkelijk iets mag en kan bijdragen.

Het derde aspect dat ertoe doet, is doelbewustzijn. Doelbewustzijn betekent dat je een aspiratie hebt, het streven om iets te bereiken, en in staat wordt gesteld om deze aspiratie ook te halen of in elk geval voldoende veerkracht te hebben om daaraan te werken.

Aspiratie laat zich omschrijven als een doel voor de toekomst dat concreet wordt gemaakt in het heden (Quaglia & Corso, 2017). Om een stem te hebben in jouw ontwikkeling zijn dus eigenwaarde, betrokkenheid en doelbewustzijn voorwaardelijk om te kunnen nadenken over jouw professionele rol. Deze aspecten zijn ook voorwaardelijk voor leerlingen om te kunnen leren. Om de stem van de lerende zichtbaar te maken, hebben Quaglia & Corso (2017) het aspiratiemodel ontwikkeld. Het aspiratiemodel vind je in dit boek in hoofdstuk 4 op pagina 144-145.

Het ontwikkelen van persoonlijk meesterschap leidt tot groei naar leiderschap voor leren. Dat geeft het woord *leerkracht* een rijke inhoud. (We gebruiken in dit boek overigens het woord *leraar*, omdat dat de officiële term is.)

Jezelf leren kennen en ontdekken doe je het best in relatie met anderen. Martin Buber, een bekende Joodse filosoof, stelde dat je past echt in het leven staat als je anderen ontmoet: “*Alle werkelijke leven is ontmoeting.*” Zoek de ander op in het proces van ontwikkeling en leer en werk samen.

3 X P + 3 X L

Dit boek gaat over drie keer P en drie keer L.

Persoon, professional en **praktijk** worden aan elkaar verbonden via de begrippen **luisteren, leren** en **leiden**.

Het belangrijkste in het samen werken vanuit de stem van de lerende (van de leraar én de leerling) is luisteren. Luisteren naar jezelf, naar leerlingen, collega's, ouders en anderen waarmee je in je werk te maken hebt. Door te luisteren laat je zien dat je wilt onderzoeken, begrijpen en ontdekken. Als je geluisterd hebt dan is het belangrijk te leren verstaan wat die stemmen zeggen en daarvan te leren. Vanuit wat je leert kun je leiderschap laten zien en verandering aanbrengen waar dat nodig is. Daarbij neem je de verantwoordelijkheid om daadwerkelijk aan de slag te gaan met jouw leren en ontwikkeling binnen onze dynamische en diverse maatschappij.

Jij als **persoonlijke professional** bent de lerende in de onderwijs**praktijk**. Dit boek wil door middel van (zelf)-onderzoek de vragen van verwondering aan jou als (aanstaand) leraar stellen. Het boek laat je nadenken over deze vragen.

In het eerste hoofdstuk wordt – na een tussenstop met een opdracht – inhoud gegeven aan het begrip persoonlijk meesterschap.

In de hoofdstukken 2, 3 en 4 worden de begrippen luisteren, leren en leiden verkend en daarbij komen de aspecten van persoonlijk meesterschap terug in oefeningen en vragen en worden ze in de tekst met **geel gemarkeerd**.

In het laatste hoofdstuk gaat het over de kern van leren en ontwikkelen: het raken van het hart. Het boek wordt afgesloten met een lijst waardevolle bronnen die ons hebben geïnspireerd.